

Justiitsministeerium

Teie: 07.03.2024 nr 9.13.1/24-0070/-2T

Meie: 28.03.2024 nr 5-1/17-2

Siseministeeriumi arvamus laste seksuaalse väärkohtlemisega võitlemise direktiivi kohta

Tulenevalt Riigikantselei resolutsioonist 2-5/24-00413 edastab Siseministeerium arvamuse Justiitsministeeriumile laste seksuaalse väärkohtlemisega võitlemise direktiivi kohta, COM(2024) 60. Ülevaate koostasid Siseministeeriumi EL ja välissuhete osakond ning korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakond. Arvamuse koostamisel konsulteeriti Politsei- ja Piirivalveametiga (edaspidi *PPA*), kelle sisendiga on arvestatud. Valdkonna eest vastutab Siseministeeriumi sisejulgeoleku asekancler Joosep Kaasik (joosep.kaasik@siseministeerium.ee).

Siseministeerium toetab algatuse ettepanekut, millega soovitakse ajakohastada laste seksuaalset väärkohtlemist ja ärakasutamist käsitlevaid kriminaalõigusnorme. Viimase kümnendi jooksul on toimunud palju ühiskondlikke ja tehnoloogilisi muutusi ning selleks, et saaksime lapsi efektiivsemalt ja paremini aidata, on vaja ajakohastada meie õigusloomet ning tööprotseduure.

Siseministeerium on koordineerinud Euroopa Komisjoni avaldatud määruse ettepanekut, millega soovitakse kehtestada eeskirjad laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks ja tõkestamiseks¹ (edaspidi *CSAM*). Algatuse kohta olid koostatud Eesti seisukohad, mida kinnitati 31.10.2022 Vabariigi Valitsuse istungil². Siseministeeriumi hinnangul oluline jälgida ja arvestada ka käesoleva direktiivi ettepaneku menetlemisel varem kooskõlastatud ja kinnitatud seisukohti, mis on hetkel kehtivad.

Käesoleva direktiivi ettepanekuga soovitakse laste seksuaalse väärkohtlemisega seotud kuritegude määratluse laiendamist: uued kuriteod hõlmavad laste seksuaalse väärkohtlemise ülekandmist reaalses ja pedofiilidele mõeldud juhendite omamist ja vahetamist. Ajakohastatakse kuriteo määratlust, et see hõlmaks ka laste seksuaalset väärkohtlemist kujutavat materjali süvavõltsingutes ja tehisintellekti loodud sisus. Siin kohal on oluline ära märkida, et kuigi Siseministeerium toetab sellist laiendamist, siis näeme siin kindlasti PPA töökoormuse suurenemist. Kuna hetkel töötab PPA oma ressursivõimekuse piiiril, tuleb direktiivi ettepanekus kavandatud muudatuste tõhusaks ülevõtmiseks kavandada eelkõige PPA ressursside suurendamist, eriti kvalifitseeritud personali näol.

¹ [Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus, millega kehtestatakse eeskirjad laste seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks ja tõkestamiseks, COM\(2022\) 209](#)

² Eelnõude infosüsteemi (EIS) algatuse toimik 22-0272

Direktiivi ettepaneku sisuline analüüs

Direktiivi ettepaneku **artikli 16 lõigete 3-5** muudatused on ette nähtud uurimisprobleemide lahendamiseks, kuna eelkõige seoses sidustehnoloogiate kasutamisega, mis on esile kerkinud seoses direktiivi hindamise ja sellega seotud sidusrühmadega peetud konsultatsioonide käigus. Need nõuavad liikmesriikidelt piisava inimressursi olemasolu, eksperditeadmisi ning tõhusaid uurimisvahendeid, sh võimalust teostada varjatud uurimistoiminguid tumedas veebis. Kuigi Justiitsministeerium on oma faktilehel andnud hinnangu, et eelnõu rakendamine ei vaja IT-arendusi, siis Siseministeeriumi sellega ei nõustu. Taaskord kinnitame, et mõistame ja toetame direktiivi ettepaneku vajalikkust, kuid sellised täiendavad ülesanded nõuavad PPA-le lisaks täiendavatele inimressurssidele ka tehnilisi vahendeid. IT arendused on seotud vajadusega analüüsida suuremahulisi andmeid kiiresti ja tõhusalt et sealt CSAM välja selekteerida. PPA vajab selleks pidevalt uusi ja moodsamaid tööriistu.

Artikkel 25 kohustab liikmesriike kehtestama vajalikud mehhanismid, et tagada mitut asutust ja mitut sidusrühma hõlmav koostöö ja koordineerimine riiklikul tasandil kõigi asjaomaste osapoolte vahel, kes on seotud laste seksuaalse kuritarvitamise ennetamise ja selle vastu võitlemise meetmete väljatöötamise ja rakendamisega nii internetis kui ka väljaspool seda. Sooviksime selgust, kas Eestis on seda plaanitud rakendada vägivallaennetuse kokkuleppe kaudu.

Artikli 27 lõikes 1 tehtud muudatused selgitavad, et peavad olema rakendatud ennetusprogrammid, mis on suunatud isikutele, kes kardavad, et nad võivad sooritada õigusrikkumisi. Need peaksid olema sihistatult suunatud eelmainitud sihtrühmale ning liikmesriigid peavad tagama neile juurdepääsu. Direktiivi ettepaneku **lõikes 2** välja toodud eesmärk on tagada programmide kättesaadavus ja eelkõige see, et need oleksid kooskõlas tervishoiu riiklike standarditega. Siseministeeriumile teadaolevalt ei ole Eestis täna ühtegi sellist ennetusprogrammi. Lisaks kogu esitatud ettepanek paneb rõhku sellele, et liikmesriigid tõhustaksid oma ennetustegevusi. Siseministeeriumi hinnangul on selline lähenemine tervitatav, kuid sellisel juhul peab see olema kooskõlas Eestis kehtiva valdkonnaülese ennetuse põhimõtete kokkuleppega. Teisisõnu, ennetuse sekkumised peavad olema tulemuslikud ehk teadus- ja/või tõenduspõhised. Sekkumise tulemuslikkuse hindamiseks on vaja viia läbi uuringuid, seega vastavale sihtgrupile ennetusprogramme pakkuv asutus või organisatsioon, peab arvestama rahaliste vahendite olemasoluga nii tegevuste planeerimisel kui ka läbiviimisel.

Direktiivi ettepanekus kirjeldatakse – sarnaselt CSAM algatusele – eraldiseisva EL-i laste seksuaalse väärkohtlemise vastase võitlemise keskust, millega liikmesriigid on kohustatud koostööd tegema. Direktiivi ettepanekus luuakse uus **artikkel 31**, mis kohustab liikmesriike koguma perioodiliselt statistikat direktiivis sisalduvate õigusrikkumiste kohta koostöös EL-i keskusega välja töötatud ühise metoodika alusel, jagama seda statistikat EL-i keskuse ja Euroopa Komisjoniga ning tegema selle üldsusele kättesaadavaks. EL-i keskus peaks omakorda koostama kogutud statistika koondvaate ja tegema selle üldsusele kättesaadavaks. Eesti üks seisukoht CSAM eelnõu kohta sätestas selgelt, et Eesti hinnangul võib eraldiseisva EL-i laste seksuaalse väärkohtlemise vastase võitluse keskuse loomine olla tõhususe ja sõltumatuse tagamiseks vajalik, kuid see peaks toimuma olemasolevate ressursside optimeerimise alusel. Samas näeme riski, et tekib dubleerimine Europol'i õiguskaitse tegevusega küberkuritegevuse ja organiseeritud kuritegevuse valdkonnas. Peame vajalikuks, et EL-i tasandi rakendussüsteem oleks võimalikult kulutõhus ja liikmesriikide kriminaaluurimiste vajadustega arvestav. Loodava EL-i keskuse ning erinevate asutuste ja teiste seotud isikute vaheline suhtlus ning operatiivinfo liikumine peab olema selge, sealjuures võttes arvesse erisusi liikmesriikide kriminaalmenetlustes.

Lapsporno ja tehisintellekti loodud sisu Eesti õiguses praegu

Seksuaalse väärkohtlemine ülekandmine reaalselt on Eestis täna kvalifitseeritav [Karistusseadustiku](#) (edaspidi *KarS*) § 175¹ järgi, samuti nagu lapspornole juurdepääsu taotlemine ja selle jälgimine. Seega hetkel kehtiv riigisisene õigus katab esitlused ja *live* esinemised ilma alla laadimiseta. Samuti on *KarS* § 178 lg 1 järgi kvalifitseeritav juhendite omanike vahetamine. Nooremalt kui kaheksateistaastast isikut pornograafilises või nooremalt kui neljateistaastast isikut pornograafilises või erootilises situatsioonis kujutava pildi, kirjutise või muu teose või selle reproduktsiooni valmistamise puhul tasub meelest pidada, et tehisintellekti loodud pilt kvalifitseerub ülaltoodu mõistes „teoseks“, seega on samuti karistatav. Kui teos kujutab reaalselt last või lapse kujutist, siis on tegu igal juhul karistatav. Küsitavusi tekitavad olukorrad, mil erootiline sisu puudutab animatsioonide tegelaskujusid või kui lapse pea on digitaalse töötlemise tulemusel „lisatud“ teisele kehale.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Joosep Kaasik
sisejulgeoleku asekancler

Katarina Budrik 6125144
katarina.budrik@siseministeerium.ee